

IRODALMI OLVASÓKÖRÖK

Szeretjük az irodalmi olvasóköroket, mert sokat tanulunk: bővül és változatosabb lesz a szókincsünk, és megtanulunk olvasni. Jó példa annak a két fiúnak, Ayoubnak és Kavinak az esete, akikkel együtt járok órára. Az olvasóköroeknek köszönhetően megtanultak olvasni. Hogy miért? Mert szerették volna tudni, miről beszélgetünk ezeken az alkalmakon, és szerettek volna bekapcsolódni a beszélgetésbe, de mivel nem tudtak olvasni, sokat kellett gyakorolniuk. Újra és újra el kellett olvasniuk a szöveget, míg végül megtanultak olvasni. Ez azért volt lehetséges, mert volt valaki, aki otthon is segíteni tudott: rokonok, illetve barátok is eljöttek az órára, és együtt olvastak velük.

Ania, egy tízéves diák beszél az irodalmi olvasókörről az Európai Parlamentben.

IRODALMI OLVASÓKÖRÖK

HÁTTÉR-INFORMÁCIÓK

Az irodalmi olvasókörök kezdeményezés az **INCLUD-ED**¹ kutatási projekt részeként meghatározott **sikeres oktatási intézkedések** egyike. Az INCLUD-ED megvizsgálta azokat az oktatási stratégiákat, amelyek hozzájárulnak az egyenlőtlenségek leküzdéséhez, és előmozdítják a társadalmi kohéziót, egyúttal azokat is elemezte, amelyek társadalmi kirekesztéshez vezetnek, különös figyelmet fordítva a kiszolgáltatott és marginalizálódott csoportokra. A veszélyeztetett tanulók oktatását támogató SEA-k sokféle környezetbe **átültethető és sikeresen alkalmazott, univerzális komponensekkel rendelkeznek**. Az olvasókör célja, hogy világszerte javítsa a különböző háttérű gyermekek és fiatalok oktatását.

Az **olvasás szerepe** vitathatatlan a jelenlegi társadalomban. Mivel az olvasás a **további ismeretek megszerzésének** alapfeltétele, az olvasással küzdő diákoknak más tudományterületeken is komoly problémákkal kell szembenézniük. Ezzel szemben a jó olvasási készségek megkönnyítik a többi tantárgyban való tájékozódást, és általánosságban véve csökkentik az osztályismétlés és a középiskola elhagyásának kockázatát. Más szóval az olvasási nehézségek összefüggnek a **rossz teljesítmény, a szegregáció, a korai iskolaelhagyás és az oktatási egyenlőtlenségek arányának növekedésével**. Ez különösen a különféle kisebbségeket, például a bevándorlókat vagy a roma diákokat érinti, akiket nagyon gyakran szegregálnak formális és informális eljárásokban, a különböző iskolai környezetekben és azon iskolában is, ahová már beiratkoztak.

A tudományos pedagógiai megközelítésekől származó, különösen az olvasás területét érintő bizonyítékok szerint az irodalmi olvasókörök dialogikus megközelítésük révén növelik a diákok közötti interakciók mennyiségét, egyúttal javítják azok minőségét. A dialogikus tanulás elmélete² szerint a tanulók – személyes és társadalmi átalakulást érintő folyamatok révén – átfogó ismeretekre tesznek szert a témában az egyenlőségen alapuló, egymás kulturális intelligenciáját elismerő és arra épülő párbeszédeken keresztül. A dialogikus tanulás transzformációra törekszik, fokozza a párbeszéd instrumentális dimenzióját, a szolidaritás értékére épül, a jelentésalkotás forrásaként szolgál, és hangsúlyozza a különböző háttérű tanulók egyenlő értékeken alapuló megítélését.

Az irodalmi olvasókörök önálló gyakorlatként, de akár a **tanulási közösségeket alkotó iskolákba** beépítve is alkalmazhatók, más SEA-k, például interaktív csoportok és a családi oktatás mellett. A tanulási közösségek elnevezésű projekt egy egész iskolát érintő beavatkozásra épül, amelynek célja a korai iskolaelhagyás leküzdése, valamint az iskolai teljesítmény és a társadalmi kohézió javítása. Az ezekben az iskolákban elért javulás nyomán az Európai Bizottság és az Európa Tanács azt javasolta, hogy tekintsék az *iskolákat tanulási közösségnek* egy olyan szemlélet részeként, amelynek célja a korai iskolaelhagyás csökkentése és a tanulási eredmények javítása.³

HOGYAN MŰKÖDNEK AZ IRODALMI OLVASÓKÖRÖK?

Az irodalmi olvasókör párbeszédközpontú olvasási tevékenység, amely két elvre épül: **egy klasszikus irodalmi mű** (például a *Romeo és Júlia*, az *Odüsszeia* vagy a *Don Quijote* stb.) olvasására, majd a művel **kapcsolatos jelentések, értelmezések és gondolatok** dialogikus tanulási módszerrel való megosztására.

¹ Az itt bemutatott információk az INCLUD-ED projekt eredményeiből származnak.

² Aubert, A., Flecha, A., García, C., Flecha, R., & Racionero, S. (2008). *Aprendizaje dialógico en la sociedad de la información*. Barcelona: Hipatia; Flecha, R. (2000). *Sharing Words: Theory and Practice of Dialogic Learning*. Lanham, M.D: Rowman & Littlefield.

³ Az Európai Bizottság közleménye (2011. január). *Az iskolai lemorzsolódás felszámolása: Az Európa 2020 stratégia sikerének előmozdítása*.

Az irodalmi olvasókörök az alábbiak szerint szerveződnek: az óra előtt az osztály kiválaszt egy klasszikus irodalmi művet, és megállapodik a következő órára elolvasandó oldalak számában; ezt követően minden résztvevő elolvassa otthon a szöveget, és kiválasztja azokat a számára leginkább tetsző bekezdéseket, amelyekről az óra keretében elmondja a véleményét a többieknek. Az órák során a moderátor minden résztvevőnek szót ad, hogy felolvassa kedvenc bekezdését, és elmondja, miért a felolvasott részre esett a választása; ezután a többiek is elmondhatják véleményüket az adott részről. Ugyanezt a módszert alkalmazzák az összes kiválasztott részlet esetében a találkozó időtartama alatt.

Az irodalmi olvasókört családi oktatási tevékenységként alkalmazzák a **gyermek**ek és **családtagjaik** bevonásával. A kezdeményezés javítja a nyelvi teljesítményt, fokozza a közvetlen kapcsolatot a gyermekek és a regionális kultúra, a nemzetközi klasszikus kultúra és a történelem között, illetve a gyermekek saját tapasztalataira épít. Az irodalmi olvasókör szakít azzal a felfogással, hogy az alacsony társadalmi-gazdasági státuszú diákokat és családokat nem érdekelheti a klasszikus irodalom – a diákok az Odüsszeiát olvasva dialogikus formában beszélgetnek a műről és reflektálnak annak tartalmára, miközben egyre műveltebbé és tanultabbá válnak.

A családi és közösségi oktatás részeként megvalósított irodalmi olvasókörökön felnőttek vesznek részt, akik többek között olyan könyveket olvasnak el és értelmezik, mint Joyce *Ulyssese* és García Lorca *Bernarda Alba háza* című műve. Az ilyen tevékenységben részt vevő családtagok és közösségek tagjai saját tanulásukat és gyermekeik tanulását is támogatják. Ez azért lehetséges, mert az instrumentális tanulás központi szerepet kap, és megfelel a résztvevők igényeinek és elvárásainak. Ennek eredményeképpen nő az érintett családok iskolázottsági szintje, és átalakul a családon belüli interakció, ami az iskolás gyermekek tanulmányi eredményén is meglátszik.

Az irodalmi olvasóköröket szervező iskolák tananyagának tartalma ugyanolyan, mint más iskolákban. A tanároknak teljesíteniük kell az állam által előírt követelményeket. Az irodalmi olvasókörök elsősorban a klasszikus műveltség, az irodalom és a történelem témaköreit érintik. A többi SEA-hoz hasonlóan az irodalmi olvasókör célja is az, hogy megtörje a negatív „Mathew-effektust” (vagyis azt a tendenciát, hogy kevesebb jut a több nehézséggel rendelkezőknek), mivel a SEA-k mindenki számára páratlan lehetőségeket nyújtanak – különösen magas szintű tartalmakat a hátrányos helyzetűek számára. A tanárok alapképzésben részesülnek, ahol elsajátítják a gyakorlat elméleti hátterét. Az olvasókörök szervezése és alkalmazása a tanáron múlik. Ez a módszer kiegészítő tevékenységként használható; nem helyettesít azonban más tevékenységeket, mint például a tanórákat. Szintén a tanárok felelőssége az irodalmi olvasókörök megfelelő végrehajtása. Ha családi oktatási intézkedésként vagy kiegészítő foglalkozásként alkalmazzák, az irodalmi olvasókört önkéntes is moderálhatja.

Az irodalmi olvasóköröket szervező iskolákban a diákok támogatására vonatkozó döntéseket a szokásos eljárások szerint kell meghozni, azonban a szülők, a tanárok, az önkéntesek és a diákok is részt vesznek a tanulással kapcsolatos értékelések és döntések dialogikus folyamataiban. Ha egy diáknak nehézségei támadnak az anyag elolvasásával, illetve az órára kiadott feladatai elvégzésével, a támogatást iskolán belül szervezik meg: a diákok egy segítőtanárral vagy a témában jártasabb társukkal készülhetnek az órára. A családtagokat is meg lehet kérni arra, hogy a gyermek otthoni

segítséget kapjon az olvasáshoz. A belső eljárások mellett az irodalmi olvasóköroket lebonyolító tanárok és iskolák standard értékelő eszközöket is használhatnak (pl. standardizált tesztek); az irodalmi olvasókör célja, hogy segítse a diákokat az ilyen vizsgák – különösen a műveltségi dolgozatok – sikeres teljesítésében.

Az irodalmi olvasókörok használata sem az iskolák, sem a diákok számára nem jár többletköltségekkel, továbbá az iskolák nem kapnak kiegészítő támogatást a megszervezésükhöz. Mivel az irodalmi olvasókörok az oktatási közösségben (család, közösségi tagok és maguk a diákok) már eleve rendelkezésre álló erőforrásokra építenek a diákok ismeretszerzésének céljából, ezért fenntartható oktatási tevékenységnek tekinthetők.

KEZELENDŐ IGÉNYEK/PROBLÉMÁK

- Az oktatásban való részvétel és iskolába járás
- Viselkedési problémák csökkentése
- Motiváció a tanuláshoz
- Jó emocionális közérzet, szolidaritás és barátság
- Tanulási eredmények
- Multikulturális együttélés
- A családok iskolázottságának növelése
- Tanulók-családok-iskolák közötti kapcsolat

A BEAVATKOZÁS SZINTJE

Az irodalmi olvasókör minden egyéni tanulási folyamathoz kapcsolódik az iskolákban. Az irodalmi olvasókör ötletét egy tanulmányi közösség hívta életre több mint 35 évvel ezelőtt Barcelona egyik hátrányos helyzetűek lakta negyedében, a Sant Martíban található La Verneda felnőttoktatási iskolában. Napjainkban különböző szintű és típusú oktatási intézményekben, így például bölcsődékben, óvodákban, általános és középiskolákban, valamint felnőttoktatási központokban (az egész életen át tartó tanulás és/vagy ún. második esélyt biztosító oktatás részeként), sőt, még börtönökben is alkalmazzák. Irodalmi olvasóköroket állami, magán-, egyházi vagy világi, illetve szegény városrészek iskolái, középosztálybeli tanulók által látogatott iskolák, valamint a felső osztály által lakott negyedekben található iskolák egyaránt szervezhetnek. Noha sokféle diák vesz részt ilyen olvasókörokon, a részvétel különösen a társadalmi-gazdasági szempontból hátrányos helyzetű tanulók, a kisebbségi csoportok, a tanulási nehézségekkel küzdők, illetve a fogyatékossgal élők számára jár előnyökkel.

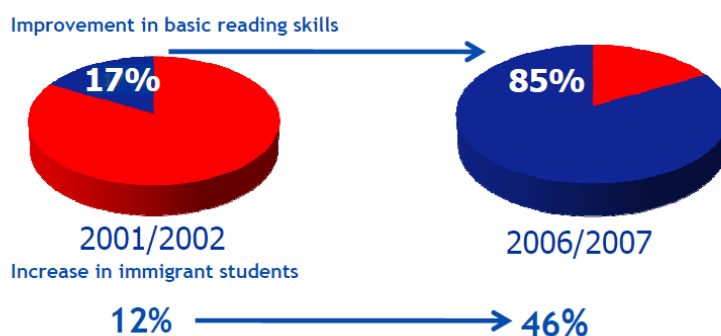
A BEAVATKOZÁS INTENZITÁSA

Az irodalmi olvasókört folyamatosan vezetik be a tanév során, és kivétel nélkül minden osztály minden diákja részt vesz rajta. A színvonalas irodalmi szövegek, illetve a megértés és értelmezés interaktív folyamata lehetővé teszi az alacsony olvasási készségekkel rendelkező diákok számára, hogy sokkal jobban teljesítsenek az irodalmi olvasókörokon, mint más típusú olvasási tevékenységekben. A tanárok döntenek el, hogy az irodalmi olvasóköroket milyen (heti, heti kétszeri, havi stb.) rendszerességgel szervezik meg.

EREDMÉNYEK

Az irodalmi olvasókör néhány főbb eredménye⁴: 1) a diákok instrumentális készségeinek fejlesztése a nyelvvel kapcsolatos tevékenységekben, 2) a közösség bevonása a tanulási folyamatba és az iskolai tevékenységekbe, 3) a különböző származású diákok együttélésének javítása, 4) a gondolkodás és érvelés ösztönzése. Ezeket az eredményeket egy konkrét iskola példáin keresztül mutatjuk be.

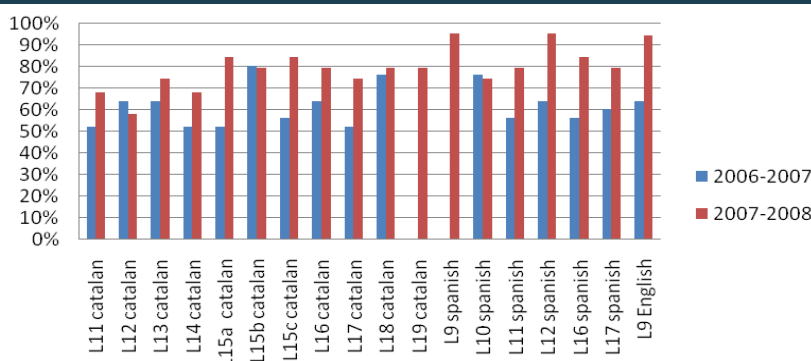
A Mare de Déu de Montserrat (Terrassa – Spanyolország) jól példázza a SEA-k (az irodalmi olvasókör és egyéb tevékenységek) bevezetésével elért javulást. Ez a tanulmányi közösség Terrassa külvárosában található, ahol sok alacsony társadalmi-gazdasági státuszú család él, és rendkívül magas a munkanélküliség és a szegénység aránya. A diákok nagy része Marokkóból és Latin-Amerikából érkezett, néhányuk pedig roma származású. Az iskola a 2001/2002-es tanévben alakult át tanulási közösséggé, és ebben az évben vezette be a SEA-kat. Az irodalmi olvasókörök a diákok és családtagjaik részvételével zajlanak. A külső értékelések eredményei szerint az **olvasási készségeket** mérő hivatalos vizsgát sikeresen teljesítő diákok aránya öt év alatt (2001 és 2006 között) 17 %-ról 85 %-ra nőtt. Ugyanakkor a bevándorló diákok száma tovább nőtt: 2011-ben a teljes diáklétszám több mint 70 %-a volt.

Az alapvető olvasási készségek javulásának százalékos aránya (2001 és 2006 között). Forrás: INCLUD-ED projekt.

A nyelvi kompetenciákkal kapcsolatos következő tanévi adatok ugyanezt a javuló tendenciát mutatták:

⁴ Az alábbiakban bemutatott mennyiségi adatok egy olyan iskolára vonatkoznak, amely több SEA-t hajt végre, ezért az irodalmi olvasókörök egyedi hatása nem különíthető el. Minél több a végrehajtott SEA, annál nagyobb javulást érnek el az iskolák.

Alapvető nyelvi kompetenciák (2. osztály). Forrás: INCLUD-ED projekt.

Miközben az iskolai rossz eredményeket nagyon gyakran a bevándorló diákok felülreprezentáltságával hozzák összefüggésbe, ez az iskolai példa jól jelzi, hogy az oktatás sikere nem az osztályterem etnikai összetételétől, hanem az alkalmazott módszerekről függ. Ez a példa megmutatja, hogy a sikeresnek bizonyult kutatásalapú stratégiák, például az irodalmi olvasókörök alkalmazása, döntő szerepet játszhat a diákok eredményeinek javításában.

A Mare de Déu de Montserrat iskolában igen népszerű a marokkói nők által szervezett irodalmi olvasókör. A **családtagok aktív részvétele** és a tanulás iránti érdeklődésük **felülírja azokat a hibás sztereotípiákat**, amelyek a migránsok tanulás iránti érdeklődésével és tanulási sikereivel kapcsolatban léteznek. A szülők irodalmi olvasókörökön való részvétele gyermekeik iskolai sikeréhez is hozzájárul, ha az **olvasással kapcsolatos interakciók** (mind a gyerekeknek, mind a felnőtteknek szervezett olvasókörök olvasmányai esetében) otthon is megvalósulnak:

Vacsora alatt most azokról a könyvekről beszélgetünk, amelyeket az olvasókörben olvastunk. Mesélek a gyerekeimnek és a férjemnek arról, hogy milyen véleményeket hallottam az összejöveteleken. És persze magukról a művekről is mesélek (egy marokkói anya)⁵.

A világirodalmi olvasmányok **mélyenszántó gondolatokat és eszmecseréket** indítanak el a résztvevők körében olyan egyetemes és időtlen témákról, mint a szerelem, a háború vagy a barátság. A diákok mindeközben megtalálják a kapcsolatot a történet és a saját életük között.

Az irodalmi olvasókör összejövetelei során az életünk történéseiről beszélgetünk és arról, hogyan kapcsolódnak olvasmányainkhoz. Nagyon fontos kérdésekről vitatkozunk: szóba kerül például a hűség, a szerelem, az érzések, az érzelmek, a vallás, a barátság, a bátorság, a megfontoltság... ezek nagyon fontos témák. Már több könyvet elolvastunk, és most elkezdjük majd összehasonlítani egymással a könyvek szereplőit. Az egyik ilyen szereplő Odüsszeusz az

⁵ De Botton, L., Girbes, S., Ruiz, L., & Tellado, I. (2014). Moroccan mothers' involvement in dialogic literary gatherings in a Catalan urban primary school: Increasing educative interactions and improving learning. *Improving Schools*, 17(3), 241–249. o. doi: 10.1177/1365480214556420.246. o.

Odüsszeiából és Don Quijote, La Mancha lovagja a Don Quijotéból. A beszélgetések során volt, aki Don Quijotét, és volt, aki Odüsszeuszt találta bátrabbnak. Végül is arra jutottunk, hogy az a bátrabb, aki szembenéz a nehézségekkel, legyenek azok képzeletbeli vagy valós problémák. Egy másik összehasonlításban szintén az Odüsszeiát és a Don Quijotét hasonlítottuk össze, és azt vizsgáltuk, hogy a hősök tetteit ugyanaz a cél vezérelte-e, vagyis a szerelem, a szeretett nő. Ez szintén emlékezetes óra volt. (10 éves lány az irodalmi olvasókörrel)

Ezek az eszmecserék nemcsak a tanulásra, hanem az **együttélés** javítására és egymás jobb megértésére is hatással vannak. Jól mutatja ezt a következő idézet:

Az irodalmi olvasókörök lehetőséget teremtenek a párbeszédre, ami korábban sokkal nehezebben ment. Jobb kapcsolatok alakulnak ki a fiatalok között: kérdeznek a könyvekről, kérdeznek mások véleményéről, és beszélgetnek az osztálytársaikkal, amire korábban nem volt példa. Másképp tekintenek az osztálytársaikra. Ráadásul azok a rokonok, akik részt vesznek az órákon, jobban megértik, mi zajlik az iskolában, mi történik a diákok között. (egy középiskolai tanár)⁶

A pozitív eredmények miatt az irodalmi olvasóköröket megvalósító iskolák száma a 90-es évek óta jelentősen nőtt. Jelenleg **több mint 200 iskola szervez irodalmi olvasókört Európa-szerte, és több mint 300 Latin-Amerikában.**

A kezdeményezés sikeresen terjed az iskolákban és az egyes országokban, de az SEA-k elveinek megőrzése szempontjából kihívást és kockázatot is jelent. Különösen amikor olyan hasonló tevékenységeket neveznek irodalmi olvasókörnek, amelynek nem tárgya a klasszikus irodalom. Ez torzítja a módszert. Az ilyen tevékenységeknek más nevet kellene adni. Más esetekben azok a tanárok, akik eleve nincsenek meggyőződve a klasszikus irodalom alkalmazásának fontosságáról, másképp döntenek, amikor látják, hogy ezekkel a könyvekkel más interakciók és tanulási folyamat megy végbe, mint más könyvekkel.

HIVATKOZÁSOK

De Botton, L., Girbes, S., Ruiz, L., & Tellado, I. (2014). Moroccan mothers' involvement in dialogic literary gatherings in a Catalan urban primary school: Increasing educative interactions and improving learning. *Improving Schools*, 17(3), 241–249. o. doi: 10.1177/1365480214556420. <http://imp.sagepub.com/content/17/3/241.abstract>

⁶ Serrano, M., & Mirceva, J. (2010). Dialogic imagination in literacy development. *Journal of Psychodidactics*, 15(2), 191–205. o. doi: <http://dx.doi.org/10.1387/RevPsicodidact.820>. p.201.

- Flecha, R. (2015). *Successful Educational Action for Inclusion and Social Cohesion in Europe*. Springer Publishing Company. http://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-319-11176-6_4
- Flecha, R., García, R., & Gómez, A. (2013). Transferencia de tertulias literarias dialógicas a instituciones penitenciarias. *Revista De Educación*, 360, 140–161. o. doi: 10.4438/1988-592X-RE-2013-360-224. http://www.mecd.gob.es/revista-de-educacion/numeros-revista-educacion/numeros-anteriores/2013/re360/re360_08.html
- García, R., Girbés, S., & Gómez, G. (2015). Promoting Children's Academic Performance and Social Inclusion in Marginalized Settings: Family and Community Participation in Interactive Groups and Dialogic Literary Gatherings. In L.D. Hill.; F. J. Levine. *World Education Research Yearbook 2015* (nyomtatás alatt). New York: Routledge.
- INCLUD-ED Consortium. (2009). *Actions for success in schools in Europe*. Brüsszel: Európai Bizottság
- Pulido, C., & Zepa, B. (2010). La interpretación interactiva de los textos a través de las tertulias literarias dialógicas. *Signos*, 43(2), 295–309. o. Forrás: <http://www.scielo.cl/pdf/signos/v43s2/a03.pdf>
- Serrano, M., & Mirceva, J. (2010). Dialogic imagination in literacy development. *Journal Of Psychodidactics*, 15(2), 191–205. o. doi: <http://dx.doi.org/10.1387/RevPsicodidact.820>. <http://www.ehu.eus/ojs/index.php/psicodidactica/article/view/820>
- Soler, M. (2004). Reading to Share: Accounting for others in dialogic literary gatherings. In M. -C. Bertau (Ed.), *Aspects of the Dialogic Self. International Cultural-Historical Human Sciences* (157–183. o.).

TOVÁBBI INFORMÁCIÓK

Learning Communities – Tertulias Dialógicas (Instituto Natura). Videó az irodalmi olvasókörökről (spanyol nyelven): <https://www.youtube.com/watch?v=NfL5PfrJ9yY>

ELÉRHETŐSÉGEK

CREA. Community of Researchers on Excellence for All.

E-mail: crea@ub.edu

Weboldal: <http://crea.ub.edu>